

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NAFOSAT TARBIYASINING DIDAKTIK ASOSLARI

Rabiyeva Muhabbat Akmaljonovna

Buxoro davlat pedagogika instituti, “Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi” (maktabgacha ta’lim) mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar nafosat tarbiyasining didaktik asoslari muhokama qilindi. Bolalar nafosatini shakllantirish jarayoni pedagogik texnologiyalar, metodlar va vositalar orqali amalga oshiriladi. Ushbu jarayon, bolalar estetik didini rivojlantirish, go'zallikni idrok etish va yaratishga bo'lgan qiziqishni oshirishga qaratilgan. Tadqiqotda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nafosat tarbiyasining ahamiyati, metodik yondashuvlar va pedagogik amaliyotlar tahlil qilindi. Bu maqola maktabgacha yoshdagi bolalar uchun estetik tarbiya tizimini rivojlantirishda zarur pedagogik ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: nafosat tarbiyasi, estetik tarbiya, bolalar, didaktik asoslar, pedagogik texnologiyalar, ta'lim jarayoni, maktabgacha yosh, ijodiy rivojlanish, estetik did.

Аннотация. В данной статье рассматриваются дидактические основы воспитания эстетического вкуса у детей дошкольного возраста. Процесс формирования эстетического восприятия детей осуществляется через педагогические технологии, методы и средства. В данной статье обсуждаются важность эстетического воспитания в дошкольных учреждениях, методические подходы и педагогическая практика. Исследование направлено на развитие педагогических навыков, необходимых для формирования системы эстетического воспитания у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, воспитание вкуса, дети, дидактические основы, педагогические технологии, образовательный процесс, дошкольный возраст, творческое развитие, эстетический вкус.

Annotation. This article discusses the didactic foundations of aesthetic education for preschool children. The process of shaping children's aesthetic perception is carried out through pedagogical technologies, methods, and tools. The paper examines the importance of aesthetic education in preschool institutions, methodological approaches, and pedagogical practices. The research aims to develop the necessary pedagogical skills for forming an aesthetic education system for preschool-aged children.

Keywords: aesthetic education, taste education, children, didactic foundations, pedagogical technologies, educational process, preschool age, creative development, aesthetic taste.

Maktabgacha yoshdagi bolalar nafosat tarbiyasi, ularning estetik didini shakllantirishda hamda ruhiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Estetik tarbiya, bolalarning go'zallikni idrok etish, yaratish va baholash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Bunday tarbiya, nafaqat san'atga bo'lgan qiziqishni uyg'otadi, balki bolaning umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarning nafosat tarbiyasining didaktik asoslari, pedagogik metodlar va ularning amaliy ahamiyati muhokama qilinadi.

Ta'lim va tarbiya qonunlaridan biri bu bolani faollikda tarbiyalashdir. Tarbiyaviy ta'sir sifatida uning ba'zi bir turlari: tasviriy san'at, dekorativ-amaliy san'at, musiqa va boshqalarning maxsus qobiliyatlari va iste'dodlarini rivojlantiradigan san'at vositalaridan foydalaniladi. Maktabgacha yoshdagi bolaning badiiy faoliyati estetik tarbiya vositasi va sharti bo'lib, bevosita og'zaki va badiiy ijod, dizayn, teatr o'yinlari, dekorativ - amaliy hamda tasviriy san'at, musiqa ijro etish turlari bilan bog'liqdir.

Bolaning estetik g'oyalari va his-tuyg'ularining paydo bo'lishi uchun javobgarlik eng katta va uning asosiy aloqalari doirasi - ota-onalar va yaqin qarindoshlar zimmasida. Bu uning estetik madaniyatining asosidir va uni pedagogik jihatdan barkamol ota-onalar yaratishi kerak, ularning estetik talablarining tabiati, oilaning madaniy sharoitlari muhimdir.

Estetik tarbiya rivojlangan tabiiy kuchlarning yaxlitligi, hissiy tuyg'u, idrok etish qobiliyatlari, xayol, badiiy-estetik tarbiya asosida shakllanadi - ijodiy individuallik, san'atga, o'z xatti-harakatiga va o'ziga, atrof-muhitga estetik munosabat. Go'zallikka, hayotdagi va san'atdagi har qanday hodisalarga qoyil qolish qobiliyati estetik tarbiyaning muhim belgisidir. Ba'zan, bolani san'at galereyalarida yoki ko'rgazmalarida tomosha qilayotganingizda, bolalar qanday qilib uzoq vaqt to'xtamasdan, hayratda qoldirmasdan rasmlarni ko'rib o'tayotganini ko'rishingiz mumkin. Bu estetik tarbiyaning etishmasligidan dalolat beradi, chunki estetik munosabatning eng muhim elementi - hayrat. Estetik tarbiya tuyg'ularni chuqur his qilish qobiliyati - ma'naviy zavq, nafrat hissi, hazil tuyg'usi, kinoya, g'azab, qo'rquv, rahm-shafqat hissi bilan ajralib turadi. Pedagogik - badiiy did, tanlangan badiiy asarlarning o'z zavq-shavqi uchun qiymatida, hayot va san'at hodisalarini baholashda, ularning ijodiy faoliyati mahsulotlarida namoyon bo'ladi.

Ta'lim murakkab jarayon bo'lib, bu jarayonning o'zagini o'quv asoslari tashkil etadi. O'quv jarayonining didaktik vositalariga bag'ishlangan ko'plab turli ilmiy-uslubiy ishlar mavjud. Ularning tahlilidan xulosa qilishimiz mumkinki, pedagogik jarayonlar juda keng doiradagi tizimlarni ifodalaydi. Ularni quyidagi soddalashtirilgan shaklda umumlashtirish mumkin.

Didaktik vositalarning pedagogik asoslari:

- ta'lim vositalari; - ommaviy axborot vositalari; - bilimlarni uzatish vositalari.

Pedagogikada o'qitish vositalari:

- pedagogik adabiyotlar (kitoblar, disklar, flesh-disklar, nusxalar);

- texnik vositalar (ofislarning ichki va tashqi jihozlari); - amaliy tajriba vositalari (mantiqiy mashqlar);

- yangi pedagogik axborot vositalari (elektron vosita va kompyuter - hisoblash vositalari); - ko'rgazmali qurollar va boshqalar.

Pedagogik jarayon ikki qismdan iborat: ta'lim va tarbiya. O'quv jarayonida bolalar odatda bilim oladilar va bu bilimlarni tekshirish asosida ularda amaliy ko'nikmalar shakllanadi. Ta'lim jarayonida esa bolalarda o'qish va mehnatning turli holatlarida to'g'ri xulq-atvor ko'nikmalari shakllanadi. Ikkala jarayonda ham savolni to'g'ri shakllantirish hamda dasturlash - bolafaoliyatining asosini modellashtirish hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Buning uchun bosqichlar va yo'nalishlarni aniqlash kerak bo'ladi. Buning uchun pedagogik maqsadlar funktsiyasining bosqichlari va yo'nalishlarini aniqlash kerak bo'ladi.

Pedagogik rejalashtirish bosqichlari ta'lim jarayonining vazifalarini aks ettiradi. An'anaviy ravishda ularni quyidagi vazifalar shaklida ajratib ko'rsatish mumkin:

- didaktik vazifalarni ifodalash va loyiha ning pedagogik amaliyotdagi o'rnini aniqlash;
- empirik modelni ilmiy va amaliy jihatdan asoslash hamda amaliyot prizmasi orqali loyiha ning turli kamchiliklarini bartaraf etish;
- rejalashtirish asoslarini ishlab chiqish;
- rejalashtirishning nazariy asoslarini baholash;
- bolalarni o'qitishni rejalashtirish xususiyatlari;
- bolalarni o'qitishda me'yoriy asoslarni yoritish;
- bolalarni o'qitishni rejalashtirish tamoyillari bo'yicha tadqiqotlar;
- bolalarni o'qitishda turli vaziyatlarni modellashtirish asoslarini aniqlash;

Bolalarni o`qitishni pedagogik rejalashtirish funksiyasi tizimi esa real ta`lim jarayoni asosida shakllanadi. Ularni quyidagi ketma-ketlikda shakllantirish mumkin:

- Turli vaziyatlarni modellashtirish funksiyasi;
- birlamchi aktsiz funksiyasi (ushbu rejaning amaliy ahamiyati);
- to'g'ri tashkiliy funktsiya (o'quvchilar faoliyatini to'g'ri tashkil etish);
- tanlangan qidiruv funksiyasi (samarali vositalarni tanlash);
- motivatsion - rag'batlantiruvchi funktsiya (motivlarni shakllantirish uchun).

Ta'lim tizimida an'anaviy vositalar bilan parallel ravishda zamonaviy pedagogik vositalar (avtomatik boshqaruv vositalari, kompyuter dasturlash tizimlari, ijodiy ijod tizimlari, elektron aloqalar va boshqalar) alohida o'rin tutadi. Bu, birinchi navbatda, ilm-fan va ta'limning jahon miqyosida jadal rivojlanishi bilan bog'liq.

Yosh bolalar bilan mashg'ulotlarni nashkil etganda unda quyidagi harakatlar nuqtalari ko'rsatiladi:

-tashkiliy qism (davomatni tekshirish, dars maqsadini aniqlash, mavzu va dars rejasini e'lon qilish).

-asosiy qism (mavzuni taqdim etish, mavzu bo'yicha atamalarni tushuntirish, mavzu bo'yicha yangi ma'lumotlarni uzatish).

- mavzuni ta'minlash (mavzuning asosiy fikrlarini qisqacha takrorlash, o'quv materiallarini tarqatish, maqsadli guruhlarda ishlash va talabalar bilan individual ishlash, o'tilgan mavzuni tahlil qilish).

-yakuniy qism (darsning qisqacha mazmuni, talabalarni baholash, o'tilgan mavzuni o'z-o'zini takrorlash uchun topshiriqlarni ko'rsatish).

Erta yoshdan boshlab, kichik bolalarni qiziqarli yorqin o'yinchoqlar va narsalar o'ziga jalb qiladi. Ular quvonch hissini uyg'otadi, aniq zavq bag'ishlaydi. "Chiroyli" tushunchasi shakllana boshlaydi. O'ynash, ertaklarni tinglash, hayvonlarning rasmlarini tomosha qilish, bolalar juda ko'p ijobiy his-tuyg'ularni

qabul qilishadi. Ushbu his-tuyg'ular "go'zal" ni tushunishga mas'ul bo'lgan yanada murakkab fazilatlarni shakllantirish uchun asosdir. Go'zallikni ongsiz ravishda anglash asta-sekin ongli ravishda uyg'un ta'mga, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga o'tadi. Rivojlanishning hozirgi paytidagi kattalarning vazifasi bolaga yordam berish, uni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirishdir.

Estetik tarbiyada bola didini shakllantirish, unda lazzat olish va zavqlanish psixologik jihatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Lazzat hissi - bu san'atning haqiqiy go'zalligi bilan "muloqot qilish" dan ma'naviy zavq olishda namoyon bo'ladigan murakkab kishilik xususiyati. Bu san'at asarlarini tushunish, zavqlanish, tabiat go'zalligini, kundalik hayotning o'ziga xos xususiyatlarini, kiyim-kechaklarni anglash. Zehni shakllantirishda, oilaning doimiy ko'magi bilan ta'lim va tarbiya hal qiluvchi rol o'ynaydi. Adabiyot, musiqa madaniy qadriyatlari bilan tanishish bolalik davrida mavjud bo'lgan badiiy asarlarni o'rganish, ularning go'zalligini ko'rish yoki ko'rishni o'rganishga yordam beradi. Bolalar asarlarni taniy boshlaydilar, sevimli ertaklari, musiqiy asarlari paydo bo'ladi, ular bu davr uchun ular uchun estetik idealga aylanadi. Kattalar yordamida ular so'zlar va musiqaning go'zalligi va boyligini ko'rishadi. Bu kundalik hayotning shakllanishiga yanada ta'sir ko'rsatadigan badiiy didning asosidir.

Estetik tarbiya jarayoni - bu shaxsning zarur xususiyatlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratishga qaratilgan bir necha kishining (tarbiyachi-bola) birgalikdagi faoliyatidir. Shuning uchun o'qituvchining shaxsiyati unda asosiy rollardan birini o'ynaydi.

Har qanday maktabgacha tarbiya tashkilotida shaxsning barcha muhim xususiyatlarini rivojlantirish imkoniyati mavjud. Oila yordamida to'g'ri tuzilgan tarbiya sxemasi bolani jamiyatning estetik jihatdan rivojlangan fuqarosi sifatida shakllantirishni kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maktabgacha ta'lim vazirligining 2018 yil 18 iyundagi 1-mh sonli "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari" // www.lex.uz
2. O'zbekiston respublikasida maktabgacha ta'lim konsepsiyasi. Qodirova F.R., Qodirova R.M., Vahobova F.N.-T.:2008
3. Qodirova F., Toshpo'latova SH., A'zamova M. Maktabgacha pedagogika. —T.: Ma'naviyat, 2013.
4. To'raqulov M. "Pedagogik texnologiyalar" – Toshkent: Sharq, 2018.
5. Shukurov, B. (2018). Estetik tarbiya va uning pedagogik ahamiyati. Toshkent: O'qituvchi.
6. Xasanboyeva O. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi" – Toshkent: O'zbekiston, 2015.

a